

Chan

INIMA TREZIRII

învățătura maestrilor chinezi

Cuvânt introductiv:

CHONG AN SUNIM

Antologie, traducere din chineză, note și comentarii:

MARIAN V. BUȘOI

EDITURA HERALD
București

Cuprins

CUVÂNT ÎNAINTE	I
CUVÂNTUL TRADUCĂTORULUI	IV
MULȚUMIRI	VIII
SCRIERE DESPRE INIMA ÎNCREZĂTOAREI	
INTRODUCERE	2
TRADUCERE	4
COMENTARIUL	7
ODĂ ÎN PAISPREZECE PĂRȚI	37
[1] TREZIA ȘI TULBURĂRILE NU SUNT DOUĂ!	39
[2] RESPECTAREA ȘI ÎNCĂLCAREA [PRECEPTELOR] NU SUNT DOUĂ	42
[3] BUDDHA ȘI FIINȚELE [OBIȘNUITE] NU SUNT DOUĂ	46
[4] LUCRĂRILE ȘI STRUCTURA LOR NU SUNT DOUĂ	48
[5] LINIȘTEA ȘI TUMULTUL NU SUNT DOUĂ	51
[6] BINELE ȘI RĂUL NU SUNT DOUĂ	54
[7] FORMELE ȘI VACUITATEA NU SUNT DOUĂ	58
[8] VIAȚA ȘI MOARTEA NU SUNT DOUĂ	61

[9] NIHILISMUL ȘI ETERNALISMUL NU SUNT DOUĂ	65
[10] ADEVĂRUL ȘI CONVENȚIA NU SUNT DOUĂ	70
[11] ELIBERAREA ȘI ÎNLĂNȚUIREA NU SUNT DOUĂ	73
[12] OBIECTUL ȘI PERCEPEREA LUI NU SUNT DOUĂ	76
[13] LUCRAREA [MEA] NU ARE PIEDICI	79
[14] CONFUZIA ȘI REALIZAREA NU SUNT DOUĂ	82
COMENTARII	84
 SCRIERE [DESPRE] INIMĂ	 95
INTRODUCERE	96
TRADUCERE	97
COMENTARII	115
 CÂNTECUL SAMĂDHI-ULUI OGLINZII PREȚIOASE	 121
INTRODUCERE	122
TRADUCERE	124
COMENTARII	133
 EGALITATEA DIVERSITĂȚII ȘI IDENTITĂȚII	 140
INTRODUCERE	141
TRADUCERE	142
COMENTARII	147
 SCRIPTURA DESPRE INIMA PERFECȚIUNII ÎNȚELEPCIUNII	 151
INTRODUCERE	152
TRADUCERE	156
 GLOSAR DE TERMENI	 162
 Bibliografie selectivă	 192

Cuvânt înainte

Citește aceste poeme și un lucru va deveni limpede: maeștrii din trecut practicau pentru trezire și nu iroseau nici un cuvânt. Îi înțelegi? Dacă există o distanță între tine și adevăr, dacă ai un simțământ de tulburare în timp ce citești, un sentiment că ceva nu este în regulă, toate acestea vin din fluxul repetat al falselor identificări și al punctelor de vedere dualiste.

Chán, sau zen, nu este neapărat blând în îndepărtarea obstacolelor. Mai degrabă, el deschide tărâmul necunoscutului prin ceea ce este de nerezolvat. Poemele servesc ca instrucțiuni concise pe cale, pietre de încercare intenționate pentru mintea ta, astfel încât să ieși din mărăciniș și să-ți pui întrebările potrivite. Odată ce se întâmplă acest lucru, vei avea șansa să găsești direcția corectă pentru mintea ta, depășind viața și moartea.

În această carte, putem vedea și simți rădăcinile practicii koan-urilor. Învățătura nu mai este un lung discurs. Logica este minimală, nu mai există structuri sau sisteme, doar intuiția directă, instrucțiuni punctuale. Fundamentul devine clar. Din lipsa unor alte cuvinte, îl numim „nu știu”.

Folosește acest fundament pentru situații concrete, privește viața și moartea prin această simplă și clară perspectivă, fă-o să fie interactivă: iată practica adevărată a koan-ului. Cele șase generații

de la Bodhidharma la Hui Neng sunt ca o perioadă de gestație pentru ca această metodă unică să ilumineze toate ființele.

După cel de-al șaselea patriarh, ne putem înfrupta din gama completă a koan-urilor și povestirilor cu tâlc care nu încetează să ne uimească, să ne frământa sau chiar să ne irite – și astfel să inducă acea schimbare la care nădăjduim și de care ne este, în același timp, teamă. Această învățătură simplă și clară slujește drept bază pentru ca înțelepciunea și compasiunea non-duală să apară.

Nu te grăbi. Savurează fiecare rând, trăiește fiecare moment, lasă înțelesul să pătrundă adânc și să topească în liniște ideile tale fixe, atașamentele și falsele identificări. Cu toții vrem puțină înțelepciune, cu toții vrem să creștem – cât de mult ne dăm voie să ne schimbăm, însă?

Pregătește-te pentru schimbarea ta interioară, las-o să se întâmple. Libertatea, adusă de roua răcoroasă a acestor poeme-învățături, nu este familiară și poate să nu fie ușor pentru gândirea noastră convențională să o digere. Dacă vrei să o păstrezi pentru tine, te va arde – pur și simplu din cauză că ai creat un „sine” care vrea să țină un „non-sine” și să atingă astfel perfecțiunea. Aceasta nu este posibil. După cum spune unul dintre versuri, „tu nu ești asta; asta este, cu adevărat, tu”.

Este foarte încurajator că din ce în ce mai mulți clasici ai Asiei se publică în Occident. Calea lor se întâlnește cu a noastră și putem să înviem și să punem în practică ceea ce s-a pierdut sau a fost ascuns în Occident timp de milenii.

Acestea fiind spuse, traducerea excelentă a lui Marian Bușoi slujește ca punte solidă între trecut și prezent, dăruind calea tuturor celor care vor să încerce să devină una cu ea.

Chong An,
călugăr zen, sihăstria Okcheon-am,
Seoul, Coreea de Sud, octombrie 2014

Cuvântul traducătorului

Chán-ul este cea mai înfloritoare școală a buddhismului chinez, mai bine cunoscută ca *zen*, după denumirea ei japoneză. Fără să intru în detalii istorice, pe care cititorul le poate descoperi cu ușurință în lucrările de specialitate¹, voi spune doar că ceea ce deosebește chán-ul de alte școli ale buddhismului este caracterul său practic și direct.

Așadar, nu e de mirare că există un interes din ce în ce mai mare pentru gândirea acestei școli în Occident, acolo unde toată lumea e obișnuită să caute soluții rapide și ușoare pentru toate problemele. De multe ori, însă, ceea ce este simplu nu e deloc ușor, iar chán-ul nu se reduce nicidecum la o simplă înțelegere conceptuală, la o „evrika!” superficială care ne face să ne simțim bine pentru câteva secunde, minute, ore sau zile.

La fiecare pas, cu fiecare cuvânt pe care-l veți citi, există pericolul de a vă atașa de litera scrisă, de frumusețea cuvintelor și a

¹ E.g. Nukarya, Kaiten, *Istoria Zenului*, trad. Marian Stan, Editura Herald, București, 2014.

metaforelor, de senzațiile pe care acestea le vor trezi, de claritatea și pacea minții care vor apărea din când în când pentru a se întoarce imediat înapoi de unde au venit. Prin urmare, e bine să păstrați mereu o minte deschisă, care nu se agață de nimic, o minte care „nu știe”. Dacă cititorul poate intra în contact cu un maestru autentic, va fi ușor să evite capcanele inerente unui studiu independent. Dacă nu, trebuie reținut că „iluminarea de azi este iluzia de mâine”, după unul dintre proverbele tradiției.

Toate comentariile cuprinse în prezentul volum reprezintă doar cunoștințele, opiniile și experiența mea personală, eu nefiind un reprezentant oficial al tradiției. Am încercat să mențin aceste comentarii la minimum, pentru a lăsa un spațiu cât mai larg de explorare. De aceea, cititorul este îndemnat să-și folosească din plin spiritul critic, să efectueze propriile cercetări și, în primul rând, să încerce a privi luna plină și nu degetul care arată spre ea.

Câteva cuvinte referitoare la traducere. Ideogramele chinezești nu au o funcție sintactică fixă, așa cum suntem obișnuiți în limbile europene. Același caracter poate fi substantiv sau adjectiv – la orice număr –, verb, adverb ș.a.m.d., în funcție de contextul în care apare. Caracterul chinezesc reprezintă un câmp semantic, o idee ce poate fi exprimată în diverse feluri. Acolo unde textul chinez permite diferite variante de traducere – limba chineză clasică fiind aproape lipsită de sintaxă, topica și contextul jucând un rol esențial în comunicare – am arătat în note care ar putea fi aceste alternative. Am ales variantele care mi s-au părut mai apropiate de context, însă, în final, orice alegere de acest gen nu poate fi decât subiectivă.

Notele de subsol au fost reduse la minimum, pentru ca poemul să fie în același timp ușor de citit și inteligibile. Fiecare poem este precedat de o scurtă introducere și urmat de un comentariu.

Pe alocuri, textul sună mai puțin poetic decât ar fi cazul într-un astfel de volum, căci am avut mereu tendința de a alege varianta mai apropiată de textul original în locul uneia mai îndepărtată, dar plăcută auzului.

Pentru o lectură cât mai eficientă, cititorul ar trebui să răsfoiască mai întâi glosarul, acomodându-se astfel cu termenii și expresiile comune și cu modul în care au fost ele traduse aici. Cei care au cunoștințe de limbă chineză clasică vor avea ocazia să consulte și textele originale, în caractere tradiționale și transliterare *pinyin*.

Cât despre mine, sunt un iubitor al filosofiei și practicilor buddhiste – mai ales așa cum sunt ele văzute din perspectiva mentalității chineze. Pe lângă un studiu avid al textelor clasice și o modestă practică meditativă individuală, am luat contact și cu două comunități autentice chán, alături de care am avut ocazia să experimentez viața monastică. Este vorba despre comunitatea sôtō zen a templului Hosshinji din Japonia, condusă de maestrul Sekkei Harada Roshi și comunitatea seon (chán coreean) a templului Won Kwang Sa din Ungaria, condusă de călugărul Chong An Sunim.

În încheiere, nu-mi rămâne decât să sper că această carte va fi de folos cititorilor și va atrage atenția către o comoară încă neexplorată în țara noastră, cea a vechilor texte chán în limba lor de origine, cu întreaga lor încărcătură filosofică și spirituală.

Marian V. Bușoi

Sistemul de transliterare

De-a lungul întregii cărți, a fost utilizat sistemul *pinyin* de transliterare a caracterelor chinezești. Aici sunt listate doar sunetele care se citesc altfel decât în limba română:

z, c se citesc *dz, Ț*

b, d, g se citesc *p, t, c*

j, q, x se citesc *giâ, ciâ, șâ* retroflex

p, t, k se citesc *ph, th, ch*

zh, ch, sh se citesc *ge* („geacă”), *ce* („ceai”), *ș*

r se citește *r* retroflex la final de cuvânt, sau *j* în rest

ng se citește *n* velar

w, y se citesc *u, i*

ü se citește ca în limba germană (*über*)

e se citește ă (excepție făcând diftongii *ie, ei, iü*)

a se citește *e* în alăturările üan sau *ian*

i se citește î după *z, c, s, zh, ch, sh*

o se citește *u* înainte de *ng*

u se citește ü după *j, q, x*

ao se citește *au*

ui se citește *uei*

Un tabel pinyin cu înregistrări audio poate fi consultat la <http://chinese.yabla.com/chinese-pinyin-chart.php>. Pentru cuvintele sanscrite, a fost utilizat sistemul internațional de transliterare (IAST).

Abrevieri

i.e.	adică (id est)
e.g.	de exemplu (exempli gratia)
lit.	literal
fig.	figurat
var.	altă variantă de traducere
expr.	expresie
p.	pagina
vol.	volumul
fasc.	fascicula
scr.	în limba sanscrită
ch.	în limba chineză
jp.	în limba japoneză
lat.	în limba latină
gr.	în limba greacă
[]	fragment care nu traduce direct din, ci suplinește redarea textului original; cuvintele de legătură și verbele copulative, absolut necesare în limba română, dar de multe ori absente în limba chineză, nu au mai fost încadrate între paranteze drepte, pentru lizibilitate.

信心銘
xìn xīn míng

**Scriere despre inima
încezătoare**

Introducere¹

Scrierea despre inima încrezătoare este un poem atribuit de tradiție celui de-al treilea patriarh chinez al chán-ului, Jiànzhì Sēngcàn (鑑智僧璨). Poemul discută tema încrederii în realitatea ultimă, exact așa cum este, dincolo de toate concepțiile și percepțiile noastre. Este foarte posibil ca scrierea să fi apărut ca răspuns la credința în Amitābha Buddha promovată de școala Tărâmului Pur².

Despre viața maestrului nu se cunosc foarte multe detalii. Nu cunoaștem nici numele său de familie, Sēngcàn fiind numele său de călugăr.

Se spune că era un simplu laic, trecut de vârsta de patruzeci de ani, atunci când l-a întâlnit pe cel de-al doilea patriarh Huiko. S-a prosternat în fața lui și i-a spus: „Trupul meu e atins de lepră. Vă implor să-mi purificați karma!” Patriarhul i-a spus: „Adu-mi karma ta și te voi purifica”. Maestrul a stat puțin pe gânduri, după care a zis: „Când încerc să-mi caut karma, nu o pot găsi”. Patriarhul i-a

¹ Cook, p. 158-159; Ferguson, p. 25-26.

² Adepții acestei școli invocau numele lui Amitābha Buddha, nădăduind că vor renaște în paradisul acestuia (Tărâmul Pur), unde vor primi învățăturile sale și vor atinge eliberarea cu ușurință. Vezi și glosarul.

răspuns: „Atunci, deja ți-am curățat karma. Trebuie să te refugiezi în Buddha, dharma și saṅgha”.¹ Maestrul l-a întrebat: „Văzându-vă, eu știu deja ce e un buddha, dar încă nu știu ce vreți să spuneți prin dharma și saṅgha”. Patriarhul i-a zis: „Mintea e buddha, mintea e dharma. Dharma și buddha nu sunt două, iar saṅgha este la fel”.

Maestrul a spus: „Azi, pentru prima dată, știu că natura karmei nu este nici înăuntru, nici în afară, nici între cele două. Mintea este la fel, iar buddha și dharma nu sunt nici ele două”. Patriarhul a fost foarte impresionat de capacitatea acestuia de a asimila învățătura, așa că l-a primit în comunitatea de călugări, dându-i numele de Sēngcàn („Comoara Comunității”).

Maestrul a trăit o viață destul de retrasă, în munți, supraviețuind persecuției buddhiste pornite de Împăratul Wǔ (561-578 e.n.) al dinastiei Zhōu de Nord, în anul 567 e.n.

La scurtă vreme după ce i-a transmis învățătura următorului patriarh, a murit în liniște sub un copac, în postura de meditație. Împăratul Xuán-Zōng (712-756 e.n.) al dinastiei Táng i-a conferit titlul postum de Jiànzhì („Înțelepciune Oginditoare”).

¹ Cele trei tezaure ale practicantului buddhist, în care își găsește refugiul: învățătorul (Buddha), învățătura (dharma) și comunitatea (saṅgha). În chán, cele trei sunt de cele mai multe ori raportate la propria minte. Buddha devine simbolul naturii proprii minții (i.e. natura de buddha), dharma este viața de zi cu zi, iar saṅgha reprezintă mulțimea tuturor ființelor (toate, fără excepție, posedă natura de buddha).

² var. „Înțelepciune-Oglindă”.

Traducere¹

(1) 至道無難唯嫌揀擇 zhì dào wú nán wěi xián jiǎn zé

S-ajungi pe cale² nu e dificil, doar ferește-te de părtinire³!

(2) 但莫憎愛洞然明白 dàn mò zēng ài dòng rán míng bái

Numai nu te scârbi și nu pofti nimic, și vei fi clar și curat precum o peșteră⁴!

¹ Din Taishō, vol. 48, fasc. 2010; CBETA 1.6.

² Var. „suprema cale nu e dificilă”. De-a lungul întregii cărți, am folosit majuscule doar pentru numele proprii. Limba chineză n-a avut niciodată litere mari și mici – același lucru este valabil și pentru limbile sanscrită, pali sau tibetană –, aceeași ideogramă fiind folosită atât pentru o cale „obișnuită”, cât și pentru Calea spirituală. În fond, intuiția fundamentală a buddhis-mului chán este tocmai aceea că dihotomia dintre sacru și profan e iluzorie. Dacă reificăm calea, ne îndepărtăm de spiritul ei.

³ 揀擇jiǎn-zé, lit. „a sorta și a selecta”.

⁴ 洞然明白dòng-rán míng-bái, lit. „peșteră-astfel, clar/luminos și alb”, var. „vei înțelege limpede [care este calea]”. Sintagma míng-bái poate fi o expresie idiomată pentru „a înțelege”, iar dòng-rán poate însemna „ca printr-o deschizătură”, deci „în mod clar, limpede, pătrunzător”.

(3) 毫釐有差天地懸隔 háo lí yǒu chà tiān dì xuán gé

De te-abați cât o miime dintr-un [fir de] păr, vei atârna suspendat între cer și pământ¹.

(4) 欲得現前莫存順逆 yù dé xiàn qián mò cún shùn nì

De vrei să-i dobândești manifestarea, nu ține seama de favorabil sau nefavorabil!

(5) 違順相爭是為心病 wéi shùn xiāng zhēng shì wéi xīn bìng

Lupta dintre nefavorabil² și favorabil e cea care face inima³ bolnavă.

(6) 不識玄旨徒勞念靜 bù shí xuán zhǐ tú láo niàn jìng

Dacă nu cunoști tainica direcție [a căii], degeaba te străduiești să liniștești gândurile.

(7) 圓同太虛無欠無餘 yuán tóng tài xū wú qiǎn wú yú

Desăvârșită⁴, la fel ca marele spațiu, [calea] nu are lipsuri și n-are surplus.

¹ 天地懸隔 tiān-dì xuán-gé, lit. „cer-pământ a atârna și a separa”, var. „te-ndepărtezi [de cale] ca de la cer la pământ”. O altă expresie idiomatică.

² Aici a fost folosită o ideogramă diferită față de cea din versul precedent (unde aveam 逆 nì, „opus; ceea ce se opune, potrivnic”), însă foarte apropiată ca sens (違 wéi, „neascultător; potrivnic”). Pentru fluența traducerii, am folosit același cuvânt românesc în ambele cazuri.

³ 心 xīn, lit. „inimă”, una dintre ideogramele chinezești cu un câmp semantic foarte vast. În funcție de context, se poate referi la minte în toate aspectele sale (volitional, afectiv și cognitiv), la un aspect particular al minții sau la esența ei. Sensul principal este cel de inimă ca organ fizic. Pentru chinezi, la fel ca pentru multe alte popoare antice, inima era sediul tuturor activităților psihice. Pentru o mai mare claritate, am ales să traduc acest caracter fie prin „inimă”, fie prin „minte”, în funcție de contextul în care apare, având în vedere că prima variantă nu sună bine pentru un european în unele contexte.

⁴ 圓 yuán, lit. „rotundă”.